

Renata Frączek

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Politechnika Śląska, Biblioteka Politechniki Śląskiej

Biblioteka Politechniki Śląskiej – organizacja pracy wobec nowych wyzwań

Streszczenie: W niniejszym artykule omówiono działalność Biblioteki Politechniki Śląskiej w kontekście zmian w szkolnictwie wyższym, które wprowadzono na mocy Ustawy 2.0. Przedstawiono historię Biblioteki oraz jej współczesne funkcjonowanie w strukturze Politechniki Śląskiej. Scharakteryzowano nową organizację Biblioteki oraz zadania nowo powstałych sekcji i stanowisk. Omówiono również przykłady zadań podejmowanych przez Bibliotekę Politechniki Śląskiej, które są zgodne z dokumentem *Strategia rozwoju Politechniki Śląskiej na lata 2020–2026*.

Słowa kluczowe: Biblioteka Politechniki Śląskiej, biblioteki uczelniane, strategia rozwoju uczelni

1. Wprowadzenie

Ogłoszona 30 sierpnia 2018 r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Ustawa 2.0) w sposób zasadniczy wpłynęła na kierunki zmian w wielu obszarach funkcjonowania uczelni wyższych. Władze niektórych uczelni podjęły decyzję o reorganizacji uczelni oraz działalności edukacyjnej i naukowej (w tym również zmieniono sposób i możliwości finansowania prowadzonych badań). Dotyczyło to także wielu bibliotek funkcjonujących w strukturach uczelni. Do głównych zadań uczelni, jak wynika z zapisów nowej ustawy, zaliczono upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki i kultury, w tym przez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych, informacyjnych i archiwalnych (Ustawa... 2018¹). W innym zapisie ustawy podano, że w uczelni „działa system biblioteczno-informacyjny, którego podstawę stanowi

¹ Dział. II rozdz. I art. 11 ust. 1 pkt 9.

biblioteka” (Ustawa... 2018²). Dużo kontrowersji wywołał zapis dotyczący zawodu bibliotekarza. W dyskusjach podkreślono, że na nowych przepisach zyskają biblioteki nowoczesne, atrakcyjne, podążające za potrzebami jednostki macierzystej (uczelni) i otwarte na zmiany (Czyrek, Wojtczak 2018, s. 91). Dotyczy to zarówno podstawowych zadań biblioteki (takich jak gromadzenie, opracowywanie, udostępnianie zbiorów tradycyjnych i elektronicznych), jak i kompetencji pracowników bibliotek. Wśród nich znajdują się m.in. kompetencje analityczne, znajomość metod ilościowych, wykorzystanie analizatorów danych. Te nowe zadania spowodowały, że znana wcześniej hybrydowość biblioteki nabrała innego wymiaru i znaczenia. Hybrydowość obecnie to nie tylko łączenie biblioteki tradycyjnej z cyfrową. Już kilkanaście (a nawet kilkadziesiąt) lat temu proponowano nowe nazwy biblioteki i bibliotekarza we współczesnym, wirtualnym świecie. Wydaje się, że obecnie hybrydowość wiąże się z wykonywaniem przez biblioteki dodatkowych zadań, które kiedyś realizowane były przez inne jednostki na podstawie danych dostarczanych przez bibliotekę. Obecnie biblioteki uczelniane dostarczają raportów i wskaźników określających miejsce uczelni i badaczy w rankingach krajowych i międzynarodowych, to z bibliotek uczelnianych płyną dane, na podstawie których podejmowane są decyzje o wysokości subwencji na działalność badawczą. Podstawowe źródło informacji o działalności uczelni stanowią dziś prowadzone przez biblioteki uczelniane bazy wiedzy, a ich poszczególne moduły rejestrują, poza dorobkiem publikacyjnym, inne aspekty działalności uczelni i aktywności pracowników naukowych. Wśród nowych wyzwań znajdują się również zagadnienia składowania danych badawczych, opracowywania planów zarządzania nimi i wiele innych (Frączek 2017).

Wdrożenie ustawy, a także nowe wyzwania (zob. np. Derfert-Wolf 2019; Radwański 2019) wywarły już wpływ na zmiany w organizacji i strukturze wielu bibliotek uczelnianych. Obok działów realizujących tradycyjne i podstawowe procesy biblioteczne (gromadzenie i udostępnianie zasobów bibliotecznych i informacyjnych) tworzone są nowe działy i sekcje, które koncentrują się właśnie na wspieraniu działań projakościowych uczelni macierzystych, badań naukowych, ewaluacji. W strukturach bibliotek funkcjonują galerie sztuki, wydawnictwa uczelniane czy specjalne stanowiska do mniej typowych zadań (zob. też Frączek 2019).

Przykładem uczelni, która zmieniła w znacznym stopniu podejście do swojego funkcjonowania i realizacji celów, jest Politechnika Śląska. W ślad za nią podobne zmiany musiała wprowadzić biblioteka uczelniana.

² Dział. II rozdz. I art. 49 ust. 2.

2. Biblioteka Politechniki Śląskiej

Biblioteka Politechniki Śląskiej (BPŚ) rozpoczęła działalność 27 czerwca 1945 r. (równocześnie z powstaniem samej Uczelni) jako Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej. Tak jak przy tworzeniu pierwszych wydziałów Politechniki brali udział profesorowie i kadra inżynieryjno-techniczna uczelni lwowskich, tak pierwszym organizatorem oraz dyrektorem Biblioteki był inż. Tytus Laskiewicz – wieloletni dyrektor Biblioteki Politechniki Lwowskiej (Frączek, Gwioździk 2022).

Początkowo Biblioteka znajdowała się przy ul. Marcina Strzody 21 (pod tym samym adresem co Wydział Inżynieryjno-Budowlany, a później Wydział Chemiczny), zajmując 6 pomieszczeń o łącznej powierzchni 367 m², gdzie mieściła się wypożyczalnia, czytelnia dla 20 czytelników, sortownia, pracownia oraz intrologatorium.

Pierwsze lata powojenne były dla BPŚ bardzo trudne. Funkcjonowała ona właściwie bez niezbędnego księgozbioru, wystarczającej liczby pomieszczeń i odpowiedniego wyposażenia. Księgozbiór pozyskiwano przede wszystkim z darów osób prywatnych lub przy okazji odkrywano w opuszczonych budynkach prywatnych, zakładach i instytucjach. Do największych problemów należała ciasnota oraz niedostosowanie pomieszczeń przeznaczonych na Bibliotekę (rys. 1 i 2).

Rys. 1. Pracownia merytoryczna w siedzibie BPŚ przy ul. M. Strzody
(fot. z archiwum Biblioteki)

Rys. 2. Intrologatornia w siedzibie BPŚ przy ul. M. Strzody
(fot. z archiwum Biblioteki)

W kolejnych latach budynek w całości oddano Wydziałowi Chemicznemu, Wydział Inżynieryjno-Budowlany otrzymał nowy gmach, a Bibliotekę przeniesiono do gmachu Wydziału Górniczego – lokalizacja ta miała być lokalizacją tymczasową. Początkowo pomieszczenia biblioteczne obejmowały 900 m², a po 40 latach funkcjonowania w tymczasowej lokalizacji było to już 1900 m². Biblioteka znajdowała się na kilku poziomach, co było wyzwaniem logistycznym. Na Wydziale Górniczym BPŚ funkcjonowała do 1994 r., a w tym czasie powstało kilka niezrealizowanych planów przeniesienia jej do innych siedzib, rozpoczęto też budowę gmachu. W 1994 r. oddano do dyspozycji Biblioteki nowy budynek przy ul. Kaszubskiej 23, gdzie mieści się do dzisiaj³. Na pięciu kondygnacjach znajdują się BPŚ oraz Wydział Matematyki Stosowanej, przy czym od 1994 r. to Biblioteka jest gospodarzem gmachu.

³ Jest to budynek wielofunkcyjny typu Lipsk III, w technologii pochodzącej z NRD. W roku 2021 rozpoczęto generalny remont z przebudową Biblioteki.

W 2011 r. Biblioteka została odznaczona przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich medalem *Bibliotheca Magna Perennisque*, co było ogromnym wyróżnieniem dla instytucji i jej pracowników. BPŚ współpracuje z wieloma stowarzyszeniami i organizacjami, m.in. Polskim Towarzystwem Informatycznym oraz Polskim Towarzystwem Informacji Naukowej. Biblioteka Cyfrowa należy do Federacji Bibliotek Cyfrowych. Biblioteka jest członkiem projektów *EuropeanaLocal* i *Dart-Europe*, których celem jest zwiększenie możliwości wykorzystania treści cyfrowych przechowywanych przez europejskie instytucje regionalne i lokalne (Zioło 2013).

3. W stronę nowoczesnej biblioteki – wybrane kamienie milowe

W 1989 r. w Oddziale Informacji Naukowej udostępniono pierwsze komercyjne bazy danych na płytach CD⁴. Ponadto podejmowano prace mające na celu komputeryzację procesów bibliotecznych i udostępnianie komputerowego katalogu bibliotecznego. Początkowo wykorzystywano prosty program Katalog, utworzony przez informatyków Politechniki Śląskiej przy współpracy przedstawicieli Biblioteki. Służył on przede wszystkim katalogowaniu książek, przy czym utworzona baza nie była udostępniana czytelnikom w wersji komputerowej, z bazy danych drukowano kartki katalogowe. Po kilku latach zdecydowano się na implementację systemu Lech, a następnie systemu Prolib, który jest wykorzystywany do dziś. W Bibliotece stale wdrażane są rozwiązania pozwalające na wykonywanie zadań w nowoczesny sposób (m.in. dostęp do zasobów informacyjnych przez system HAN, udostępnianie norm i patentów przez systemy SZBI i Primo, wprowadzenie systemu Omega-PSIR).

BPŚ w Gliwicach wraz z filiami w Katowicach i Rybniku jest jedynym ośrodkiem informacji naukowo-technicznej działającym w regionie.

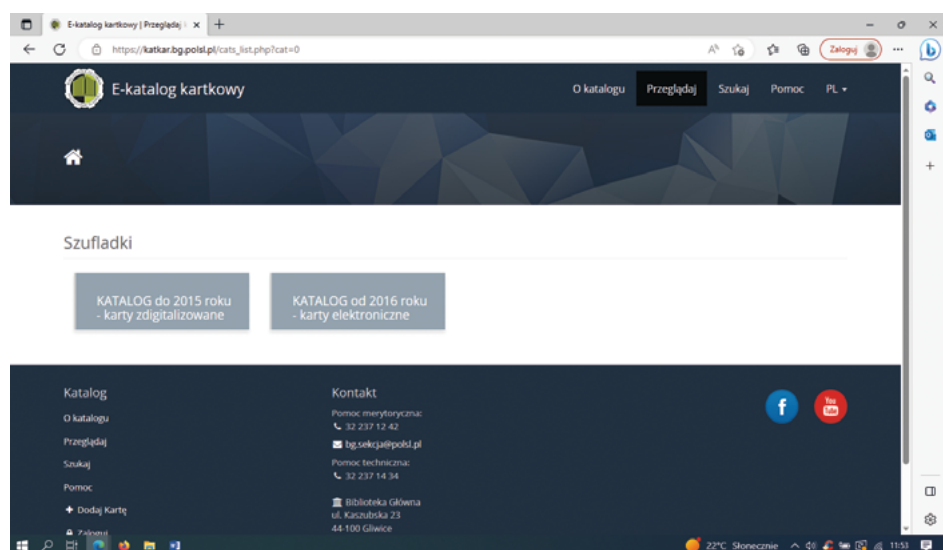
4. E-katalog kartkowy

W skład systemu informacyjno-bibliotecznego Politechniki Śląskiej wchodzi również biblioteki specjalistyczne poszczególnych jednostek organizacyjnych. BPŚ sprawuje nadzór merytoryczny nad tymi bibliotekami i wspiera inicjatywy podejmowane przez władze tych jednostek (np. dziekanów).

⁴ Były to bazy Inspec, Iconda, Compendex Plus.

Rys. 3. E-katalog kartkowy
(<https://katkar.bg.polsl.pl>)

Rys. 4. E-katalog kartkowy – *Przeglądaj*
(<https://katkar.bg.polsl.pl>)

Od lat 50. XX w. w Bibliotece prowadzony jest Katalog Centralny Bibliotek Specjalistycznych Politechniki Śląskiej (KCBS), który został skomputeryzowany i udostępniony w Internecie jako E-katalog kartkowy⁵ (rys. 3). Katalog ten zawiera zbiór zdigitalizowanych kart katalogowych wszystkich bibliotek specjalistycznych i obecnie stanowi źródło informacji o zbiorach bibliotek zakładowych, bibliotek katedr, wydziałów oraz jednostek międzywydziałowych i ogólnouczelnianych, przy czym opisy bibliograficzne książek zagranicznych gromadzonych przez biblioteki specjalistyczne włączane są do elektronicznego katalogu Biblioteki od 1995 r.

Katalog umożliwia przeglądanie zasobów w dwóch opcjach:

1. Katalog do 2015 r. – udostępnia zdigitalizowane karty katalogowe;
2. Katalog od 2016 r. – udostępnia karty elektroniczne – od tego roku wszystkie biblioteki specjalistyczne przekazywały do BPŚ drogą elektroniczną wypełniony szablon elektronicznej karty katalogowej⁶ (przeszukiwanie według akronimów bibliotek specjalistycznych).

E-katalog kartkowy umożliwia także przeszukiwanie (*Szukaj* – wyszukiwanie proste lub zaawansowane) według udostępnionych, standardowych kryteriów wyszukiwania (rys. 4).

Wszystkie rekordy obu katalogów można przeszukiwać według indeksów: autor, tytuł, sygnatura. Dzięki pieczęciom bibliotek specjalistycznych umieszczanych na kartach katalogowych (tradycyjnych) utworzono system powiązań dla jednostek historycznych, a następnie połączono je z aktualną strukturą systemu biblioteczno-informacyjnego. Wszystkie karty katalogowe zaimportowano do wyszukiwarki zasobów bibliecznych Primo.

5. Dokumentowanie dorobku publikacyjnego i innych aktywności

Od początku działalności Biblioteka dostosowywała się do wyzwań i potrzeb Politechniki Śląskiej – uczelni macierzystej. Podobnie jak pozostałe biblioteki wyższych

⁵ E-katalog kartkowy (<https://katkar.bg.polsl.pl>) powstał w ramach RPO Województwa Śląskiego (2007–2013) współfinansowanego przez Unię Europejską z EFRR. BPŚ podjęła się realizacji projektu *Budowa wirtualnej infrastruktury informatycznej dla regionalnej zintegrowanej naukowo-technicznej bazy wiedzy BAWINATECH w Gliwicach*. Dzięki temu zeskanowano ponad 130 tys. kart katalogowych.

⁶ Jest to szablon utworzony w programie MS Word na wzór karty katalogowej.

uczelni dokumentowała dorobek publikacyjny – początkowo w postaci tradycyjnej⁷, a później cyfrowej: od 1989 r. wykorzystywała system Expertus, wiele lat tworząc i udostępniając w Internecie bazę Dorobek (w ostatnich latach poza danymi bibliograficznymi na potrzeby ewaluacji wdrożono moduł doradczy umożliwiający dokonywanie analiz i prognoz władzom uczelni oraz przewodniczącym rad dyscyplin i innym osobom, dla których informacje o dorobku były niezbędne w procesie podejmowania decyzji i realizacji powierzonych zadań).

Dużą zmianę w postrzeganiu Biblioteki oraz jej roli w macierzystej uczelni przyniosła realizacja projektu *Budowa wirtualnej infrastruktury informatycznej dla regionalnej zintegrowanej naukowo-technicznej bazy wiedzy BAWINATECH w Gliwicach*, opracowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego (2007–2013) współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W ramach tego projektu wdrożono w Bibliotece system Omega-PSIR. Przez kilka lat Baza Wiedzy Naukowo-Technicznej BaWiNaTech, obok bazy Dorobek, stanowiła źródło wiedzy o dorobku publikacyjnym. W bazie BaWiNaTech, poza dorobkiem pracowników Politechniki Śląskiej, indeksowane były także publikacje innych jednostek badawczo-rozwojowych regionu. Z uwagi na trudności w pozyskiwaniu i uzupełnianiu informacji w 2019 r. dokonano jednak reinstalacji systemu, a także (przy współpracy z firmą Sages) importu danych z bazy Dorobek. Nowo powstała baza dorobku publikacyjnego funkcjonuje obecnie pod nazwą Baza Wiedzy Politechniki Śląskiej, rejestruje nie tylko dane o publikacjach, ale także o innych aktywnościach pracowników PŚ. Proces rozbudowy i uzupełniania Bazy Wiedzy jest procesem ciągłym, na bieżąco przeprowadza się prace kontrolne, szkolenia, a także implementację nowych modułów. Dostępne są opcje przypisywania publikacji oraz aktywności do tzw. POB-ów (obszarów badawczych) i celów zrównoważonego rozwoju, trwają prace nad wdrożeniem arkusza oceny pracowników Uczelni. Na mocy zarządzenia rektora Politechniki Śląskiej nr 183/2021 (Zarządzenie nr 183/2021...). Baza Wiedzy stała się centralnym i jedynym źródłem informacji o publikacjach oraz innych aktywnościach pracowników Uczelni. Jednocześnie zarządzenie to nałożyło obowiązek zgłaszania w odpowiednim czasie i trybie informacji o publikacjach i aktywnościach.

⁷ W latach 1967–1993 wydano siedem tomów *Bibliografii pracowników Politechniki Śląskiej*: (tom 1 obejmujący lata 1945/1946–1963/1964; tom 2: 1964–1968; tom 3: 1969–1971; tom 4: 1972–1973; tom 5: 1974–1975; tom 6: 1976–1977; tom 7: 1978–1981).

6. Biblioteka – struktura organizacyjna

Transformacje, które dokonały się w szkolnictwie wyższym po 2018 r., nowe zasady oceniania różnych aspektów funkcjonowania uczelni, a także zmiany technologiczne i możliwości ich wykorzystywania spowodowały, że podjęto decyzję o reorganizacji struktury Biblioteki.

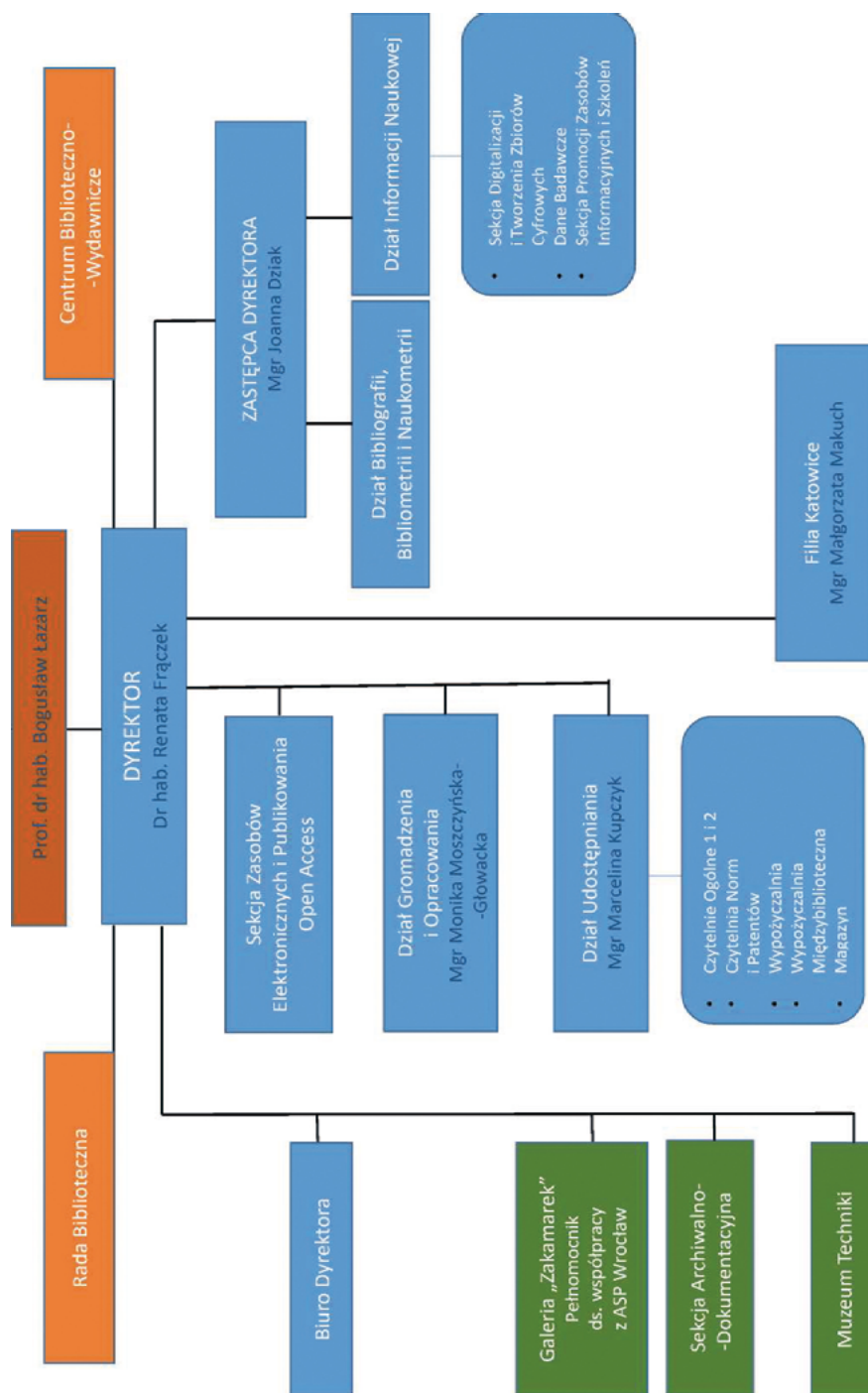
Dostrzeżono potrzebę utworzenia sekcji, która w całości przejęłaby prace związane z bibliometrią i naukometrią. Do roku 2020, w którym przyjęto nową strukturę, zadania dokumentowania dorobku naukowego i podstawowe prace bibliometryczne prowadzone były przez Dział Informacji Naukowej. Okazało się jednak, że zadania wykonywane przez ten Dział należy podzielić na dwa obszary – obszar prac biblioi naukometrycznych oraz obszar informacji naukowej. W związku z tym podjęto decyzję o utworzeniu dwóch sekcji: Sekcji Bibliografii, Bibliometrii i Naukometrii oraz Sekcji Informacji Naukowej (której pracownicy zajmują się także prowadzeniem szkoleń i promocją Biblioteki). Ponadto wyodrębniono sekcję zajmującą się wsparciem pracowników Politechniki w zakresie publikowania *open access*, a także deponowania danych badawczych. W 2022 r. dodatkowo utworzono samodzielne stanowisko ds. rankingów.

Przyjęta nowa struktura Biblioteki obejmuje kilka głównych obszarów działalności:

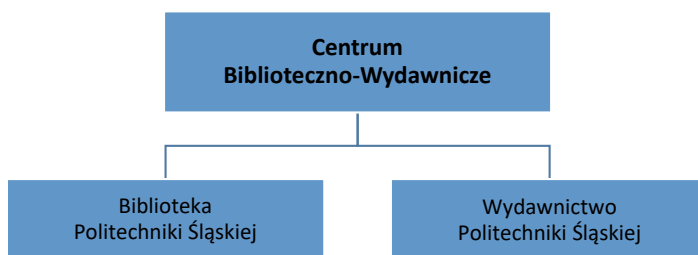
- zasoby cyfrowe oraz wsparcie działań projakościowych (Dział Bibliografii, Bibliometrii i Naukometrii; Sekcja Publikowania Open Access i Zbiorów Elektronicznych; Dział Informacji Naukowej – Sekcja Digitalizacji, Sekcja Danych Badawczych, Sekcja Promocji Zasobów Informacyjnych i Szkoleń);
- tradycyjne zasoby biblioteki (Dział Gromadzenia i Opracowania; Dział Udoświepczania – czytelnie ogólne; Czytelnia Norm i Patentów – system SZBI);
- działalność pozabiblioteczną i dokumentowanie działalności historycznej (Dział Historyczno-Dokumentacyjny; Muzeum Techniki; Galeria Zakamarek).

6.1. Struktura biblioteki

Na rysunku 5 przedstawiono przyjętą nową strukturę Biblioteki Politechniki Śląskiej. BPSŁ wspólnie z Wydawnictwem Politechniki Śląskiej tworzy Centrum Biblioteczn-Wydawnicze (rys. 6), którego dyrektorem jest dyrektor BPSŁ. Wspólnie przygotowuje się m.in. przestrzenie współpracy, zarządzania i publikowania w zasobach cyfrowych.

Rys. 5. Schemat organizacyjny przyjęty w 2020 r.

Rys. 6. Struktura Centrum Biblioteczno-Wydawniczego

BPŚ pełni istotną rolę w Uczelni, wspierając ją właściwie w misji i wszystkich celach ujętych w dokumencie *Strategia rozwoju Politechniki Śląskiej na lata 2021–2026*.

7. Biblioteka a strategia rozwoju Politechniki Śląskiej

W dokumencie *Strategia rozwoju Politechniki Śląskiej na lata 2021–2026* określono kierunki rozwoju Uczelni, które są zgodne z rozwojem nauki, przemysłu oraz współpracy zarówno krajowej, jak i zagranicznej. Jest to kontynuacja zapisów poprzedniego dokumentu, który obejmował lata 2016–2020. W obu dokumentach uwzględniono rozwiązania będące wynikiem wdrożenia Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Oba te dokumenty zawierają zbiór przyjętych przez Politechnikę Śląską wizji, misji, celów strategicznych oraz sposobów ich realizacji.

Politechnika Śląska była jedną z pierwszych uczelni, które rozpoczęły działalność w 1945 r., w następnych latach stała się uczelnią wiodącą na wielu płaszczyznach i obszarach badawczych. Obecnie bierze udział w programach strategicznych *Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza* (IDUB) oraz *Uniwersytet Europejski* (Eureca-Pro), a także w projektach *Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój* (POWER).

Do głównych celów Uczelni należą zwiększenie rozpoznawalności na arenie międzynarodowej oraz potwierdzenie potencjału w grupie czołowych europejskich uczelni badawczych, a wśród najważniejszych celów strategicznych wymieniono badania naukowe, kształcenie, współpracę i promocję, kapitał ludzki, umiędzynarodowienie oraz zarządzanie Uczelnią. BPŚ włączyła się aktywnie w wykonywanie wymienionych zadań, jest obecna we wszystkich obszarach aktywności. W dokumentach zawierających cele strategiczne i misje rozwoju BPŚ została wymieniona jako jednostka przekazująca dane m.in. o wskaźnikach publikacyjnych tworzonych na podstawie zasobów baz danych o zasięgu międzynarodowym. Ponadto Biblioteka bierze udział w procesie tworzenia i opracowywania innych dokumentów określających strategię

działań – np. strategię promocji Uczelni. Obecnie jest postrzegana nie tylko jako miejsce udostępniania zbiorów własnych i licencjonowanych, ale także podmiot współpracujący ze wszystkimi jednostkami, które odpowiedzialne są za monitorowanie pozycji Uczelni w kraju i na świecie, pozyskiwanie środków na dalszą działalność i podnoszenie jakości kształcenia⁸.

W ramach celu **umiędzynarodowienie** powołano Sekcję Bibliografii, Bibliometrii i Naukometrii. Obok podstawowego zadania, jakim jest dokumentowanie dorobku naukowego (tworzenie bibliografii prac pracowników Politechniki Śląskiej oraz raportowanie ich publikacji do Polskiej Bibliografii Naukowej), pracownicy Sekcji przygotowują statystyki i sprawozdania na temat wyników publikacyjnych dla przewodniczących rad dyscyplin, władz wydziałów i grona rektorów Uczelni, a także analizy bibliometryczne na zamówienie pracowników. Weryfikują także raporty bibliometryczne przewodów doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich na prośbę recenzentów wywodzących się z Politechniki Śląskiej. Ponadto na bieżąco analizują publikacje indeksowane w bazach WoSCC i Scopus mające afiliację Uczelni, dokonując jednocześnie kontroli poprawności zapisu afiliacji. Wśród szczegółowych zadań znajdują się również tworzenie zestawienia publikacji, które powstały przy udziale współautorów z ośrodków zagranicznych, wykonywanie analiz i porównań z listami czasopism TOP1 i TOP10, przekazywanie list czasopism TOP1 i TOP10 do innych jednostek Uczelni, weryfikowanie wniosków o nagrody projakościowe, uczestnictwo w pracach różnorodnych komisji. Ponadto pracownicy Sekcji współtworzą ogólnopolską bazę zawartości polskich czasopism technicznych BazTech oraz opracowują i przeprowadzają szkolenia wszystkich użytkowników w zakresie wykorzystania baz bibliograficzno-bibliometrycznych. Biblioteka ściśle współpracuje z radami dyscyplin naukowych, Biurem Badań Naukowych, Działem Kontrolingu i innymi jednostkami organizacyjnymi, które podejmują decyzje na podstawie zestawień i analiz z bazy dorobku naukowego.

W zakres działań związanych z umiędzynarodowieniem wpisuje się także działalność Sekcji Publikowania Open Access i Zbiorów Elektronicznych. Jej pracownicy zbierają informacje na temat publikowania *open access*, współpracują z autorami zgłaszającymi publikacje w ramach posiadanych dostępów (tzw. tokenów), a także

⁸ Wśród jednostek organizacyjnych oraz gremiów naukowych, z którymi Biblioteka Politechniki Śląskiej współpracuje, znajdują się m.in. rady dyscyplin naukowych, Biuro Badań Naukowych, Centra: Zarządzania Projektami, Inkubacji i Transferu Technologii, Dział Współpracy z Zagranicą, Kolegium Studiów i Centrum Obsługi Studiów, Centrum Zdalnej Edukacji, Biuro Karier Studenckich, Dział Kontrolingu.

na bieżąco analizują stopień wykorzystania i udostępniania źródeł elektronicznych. Również prace realizowane w Sekcji Digitalizacji i Sekcji Danych Badawczych wspierają umiędzynarodowienie działalności naukowej i publikacyjnej pracowników Politechniki Śląskiej. Sekcja ta powstała w marcu 2020 r., a podstawowym jej zadaniem jest wspieranie pracowników Politechniki w zakresie tworzenia planów zarządzania danymi, a także informowanie o możliwościach deponowania danych badawczych oraz prowadzenie szkoleń przy współpracy z Centrum Zarządzania Projektami.

Innym bardzo ważnym celem strategicznym jest **podnoszenie jakości kształcenia**. Ten cel jest brany pod uwagę podczas dobierania nowych pozycji do księgozbioru tradycyjnego i elektronicznego – na decyzje zakupowe wpływają informacje od wykładowców, dziekanów i prodziekanów ds. dydaktycznych czy pracowników Centrum Kształcenia. Dużą popularnością cieszyła się utworzona w czasie pandemii Dydaktyczna Biblioteka Cyfrowa, do której dostęp był kontrolowany – studenci i pracownicy mogli się zalogować do DBC na podstawie loginu zarejestrowanego w domenie polsl.pl oraz indywidualnego hasła. Ponadto dla studentów i doktorantów przygotowano system szkoleń (również na platformie Moodle) oraz webinarów prowadzonych przez przedstawicieli dostawców baz danych. Pracownicy Biblioteki organizują zajęcia z zakresu zarządzania informacją dla studentów pierwszych lat na wybranych kierunkach studiów, a także dla doktorantów szkoły doktorskiej. Dotyczą one nie tylko źródeł informacji, ale i zasad tworzenia infografik, narzędzi wykorzystywanych w dydaktyce, a także zasad pisania tekstów naukowych, wyboru czasopisma do publikacji czy tworzenia planów zarządzania danymi badawczymi.

Kolejnym celem strategicznym jest **współpraca i promocja**. Biblioteka współpracuje w tym zakresie z jednostkami, które mają w swoich zadaniach promocję Uczelni, a także z instytucjami GLAM⁹ miasta i regionu. Biblioteka bierze udział w eventach organizowanych w ramach Nocy Naukowców, np. w 2019 r. podczas tej imprezy na terenie Biblioteki odbyło się ponad 30 spotkań, pokazów, wykładów. Dużą popularnością cieszą się biblioterapeutyczne zajęcia dla najmłodszych. Innym przykładem jest współorganizowanie konkursu *O nauce po ludzku* – Biblioteka jest stroną oceniającą zgłoszone prace. Popularyzacja i promocja realizowana jest także przez Sekcję Historyczno-Dokumentacyjną, Galerię Zakamarek oraz Muzeum Techniki. Rozpoczęto cykl spotkań w ramach projektu pn. *O ludziach Politechniki Śląskiej*. Przedstawiciele społeczności akademickiej udzielają wywiadów, wspominają

⁹ GLAM – *galleries, libraries, archives, museums*, a więc galerie, biblioteki, archiwa, muzea, czyli instytucje publiczne i prywatne gromadzące dobra kultury.

swoje lata studenckie, a także pierwsze lata funkcjonowania Uczelni. Należy również podkreślić działalność Galerii Zakamarek, która współpracuje z twórcami polskimi i zagranicznymi, organizując wystawy, seminaria i konferencje. Zaplanowano realizację cyklu spotkań pt. *Nienaukowe pasje pracowników Politechniki Śląskiej*, który ma w założeniu ukazać pozazawodowe zainteresowania i pasje, a także osiągnięcia pracowników Politechniki Śląskiej w różnych dziedzinach. Należy również wspomnieć o Muzeum Techniki, w którym zgromadzone są unikatowe eksponaty. Zostało ono przeniesione do budynku Centrum Nowych Technologii, gdzie eksponaty udostępnione są w oszklonych regałach. Opiekun Muzeum dba o zasilanie zbiorów nowymi eksponatami pozyskiwanymi najczęściej dzięki kontaktom osobistym. Zaplanowano organizację ścieżek edukacyjnych, które byłyby ofertą dla szkół średnich oraz dla studentów pierwszych lat studiów, nagrania wykładów udostępnione zostaną poprzez kanały społecznościowe Politechniki Śląskiej.

W promocję Uczelni włączona została również Sekcja Informacji Naukowej. Pracownicy Sekcji przygotowują materiały szkoleniowe i informacyjne dotyczące zasobów bibliotecznych i informacyjnych, a także związane z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych w życiu naukowym i społecznym. Szkolenia i wykłady prowadzone są dla przyszłych studentów, tzn. dla uczniów szkół średnich, a także dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Zaplanowano m.in. cykle dotyczące tego, jak szukać informacji i oceniać ich wiarygodność, tego, jak wygląda manipulacja informacją i jak jej uniknąć, a także bezpieczeństwa i kultury w Internecie.

O tym, że Biblioteka jest postrzegana jako ważna jednostka w strukturze Politechniki Śląskiej, świadczyć może również to, że opiniuje wiele zarządzeń regulujących życie Uczelni.

8. Podsumowanie

Biblioteki akademickie od początku swojego funkcjonowania wpisują się w działalność uczelni. Początkowo jednak była to typowa działalność biblioteczna – biblioteki koncentrowały się na gromadzeniu i udostępnianiu zbiorów, informowaniu o zbiorach, ponadto dokumentowały dorobek publikacyjny i wspierały procesy zachodzące w uczelniach, czyli dydaktykę i działalność naukową. Współczesne biblioteki uczelniane nie tylko udostępniają informacje (organizując dostęp do nowoczesnych źródeł i platformy informacyjne), ale też aktywnie uczestniczą w życiu naukowym, badawczym i dydaktycznym uczelni macierzystej. Z roli pośrednika między źródłami informacji a jej odbiorcami przekształciły się w źródła wiedzy eksperckiej, wspomagającej,

doradczej. Wymaga to nie tylko zmiany zarządzania współczesnymi bibliotekami, ale też i odpowiednich kompetencji pracowników, które niejednokrotnie nabywane są dzięki szkoleniom, warsztatom i dodatkowym studiom podyplomowym.

Bibliografia

- Czyrek J., Wojtczak J. (2018). Ustawa 2.0. Konsekwencje zapisów ustawy dla bibliotek i bibliotekarzy. Dyskusja panelowa – streszczenie. W: Nowe zmiany a kondycja bibliotek. Red. J. Czyrek, J. Wojtczak. Wrocław: Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich, s. 89–83. ISBN 9788361970446.
- Derfert-Wolf L. (2019). Kim jesteśmy, co robimy, czym dysponujemy – środowisko bibliotek szkół wyższych w Polsce. W: I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych, Łódź, 12–14 czerwca 2019 [online]. Red. I. Sójkowska, L. Derfert-Wolf. Stowarzyszenie EBIB. Materiały Konferencyjne EBIB, nr 26. Dostępny w: https://ebibojs.pl/index.php/Mat_konf/article/view/625/664 [przeglądany 28.07.2023].
- Frączek R. (2017). Bazy wiedzy – zintegrowane udostępnianie informacji. Na przykładzie wybranych projektów. W: Kultura książki i informacji. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Elżbiecie Gondek. Red. A. Pulikowski. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 431–447. ISBN 9788322630952.
- Frączek R. (2019). Biblioteki wyższych uczelni wobec nowych wyzwań – wybrane aspekty. W: Dylematy czasu i przestrzeni w bibliotekach. Wybrane zagadnienia. Red. D. Bubel. Częstochowa: Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, s. 51–59. ISBN 9788371937330.
- Frączek R., Gwioździk J. (2022). Tytus Laskiewicz w służbie książki. Z dziejów bibliotek Politechniki Lwowskiej i Politechniki Śląskiej w Gliwicach. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia*, t. 20, s. 141–165.
- Radwański A. (2019). Łatwo, szybko, efektywnie. Oczekiwania użytkowników XXI wieku. W: I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych, Łódź, 12–14 czerwca 2019 [online]. Red. I. Sójkowska, L. Derfert-Wolf. Stowarzyszenie EBIB. Materiały Konferencyjne EBIB, nr 26. Dostępny w: https://ebibojs.pl/index.php/Mat_konf/article/view/628/667 [przeglądany 28.07.2023].
- Strategia rozwoju Politechniki Śląskiej na lata 2021–2026. Wersja skrócona [online]. Dostępny w: <https://www.polsl.pl/uczelnia/wp-content/uploads/sites/880/2022/02/Strategia-rozwoju-Politechnika-Slaska-2022.pdf> [przeglądany 28.07.2023].
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dz.U. 2018, poz. 1668.
- Zarządzenie nr 183/2021 Rektora Politechniki Śląskiej z dnia 1 października 2021 roku w sprawie dokumentacji dorobku naukowego pracowników i doktorantów Politechniki Śląskiej.
- Ziolo K. (2013). Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej w Gliwicach. *Forum Bibliotek Medycznych* [online], R. 6, nr 1(11), s. 168–195. Dostępny w: <https://docplayer.pl/3955192-Dr-inz-krzysztof-ziolo-gliwice-ps.html> [przeglądany 28.07.2023].